

Резюме

Костецька Т. А. Інформаційне забезпечення як невід'ємна складова виборчого процесу: теоретико-правові аспекти.

Стаття присвячена визначенню напрямків формування якісно нового громадянського суспільства як інформаційного суспільства, як суспільства електронної демократії. Розкриваються роль та значення інформаційних аспектів виборчого процесу. Здійснена спроба осмислення юридичної сутності інформаційного забезпечення виборів як конституційно-правової категорії. Придільена увага з'ясуванню його структурних елементів, стан їх правового забезпечення. Висвітлюється роль та функції ЗМІ у відповідних процесах, аналізуються окремі проблемні питання законодавчого регулювання.

Ключові слова: електронна демократія, громадянське суспільство, виборче право, інформаційне забезпечення виборів, ЗМІ і виборчий процес.

Резюме

Костецкая Т. А. Информационное обеспечение как неотъемлемая составляющая избирательного процесса: теоретико-правовые аспекты.

Работа посвящена определению направлений формирования качественно нового гражданского общества как общества информационного, как общества электронной демократии. Раскрываются роль и значение информационных аспектов избирательного процесса. Осуществляются некоторые подходы к осмыслению сущности информационного обеспечения выборов как правовой категории. Анализируются его структурные элементы, состояние их правового обеспечения. Уделено внимание роли и функциям СМИ в избирательном процессе, проблемам законодательного регулирования их деятельности.

Ключевые слова: электронная демократия, гражданское общество, избирательное право, информационное обеспечение выборов, СМИ и избирательный процесс.

Summary

Kostetska T. Information support as an integral part of the electoral process: theoretical and legal aspects.

This article devoted to defining the direction of forming a qualitatively new civil society as Information society, as e-democracy society. The role and importance of the election process's information aspects are revealing. The attempt of understanding the legal nature of information support of elections as the constitutional and legal category has made. The article focuses on the elucidation of elections information support's structural elements and their legal providing. The role and functions of mass media in the relevant processes are highlighting, some problematic issues of legal regulation are reviewing.

Key words: e-democracy, civil society, electoral right, information support of election, mass media, electoral process.

УДК 342.53

Н. Л. ОМЕЛЬЧЕНКО

Наталія Леонідівна Омельченко, кандидат юридичних наук, доцент, науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ТА МІСЦЕ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ПРАВА

У сучасних умовах трансформаційних змін та глобалізаційних процесів проблеми формування й розвитку парламентського права України є важливим напрямом сучасної юридичної науки та практики. Вказана проблема зумовлює виняткову актуальність та необхідність комплексного дослідження також з позицій того, що вона є основоположною для розуміння феномена парламентаризму й законодавчої влади та формування чітких уявлень про категоріальне значення, правову природу, стан і динаміку застосування основних принципів функціонування парламенту і є основою знань про конституційно-правовий статус парламенту¹.

Метою статті є проведення наукового пошуку та обґрунтування нових теоретико-методологічних положень щодо формування й розвитку парламентського права України, системи його принципів, їх сутності та системної характеристики загальних і спеціальних принципів, котрі лежать в основі парламентського права України.

Найбільш дискусійним у сучасній конституційно-правовій літературі є питання щодо правової природи парламентського права. Значною мірою це зумовлено відсутністю єдності наукових позицій щодо визначення поняття парламентського права та його місця в системі права, розкриття його сутності і змісту, виділення предмета та методів правового регулювання, принципів та джерел парламентського права, розкриття його ознак і атрибутів.

Утвердження парламентського права збіглося у часі з історичним розвитком та становленням таких явищ, як парламент і парламентаризм, які тісно пов'язані між собою, хоча, власне, сам інститут парламенту

має більш давнє коріння, ніж парламентське право, виникнення та розвиток якого припадає на період XVII – початок XIX століття. Вперше у 1884 р. була надрукована відома класична праця Е. Мея «*Treatise on the Law, Privileges Proceedings and Usage of Parliament*», яка перевидавалася 16 разів. Її можна впевнено назвати підручником з парламентського права².

В. М. Шаповал та Г. С. Журавльова є одними з перших українських вчених, які порушили питання про необхідність теоретичного обґрунтування процесів, пов'язаних зі становленням нової за якісними ознаками правової системи, так би мовити, на випередження, пропонуючи концепції, спрямовані на перспективу. У матеріалах науково-практичної конференції, присвяченій перспективам розвитку законодавства України «Концепція розвитку законодавства України» (1996 р.), було запропоновано розробити концепцію парламентського права України³. Серед інших особлива увага приділялася науковим працям вчених, які досліджували актуальні проблеми парламентського права та його принципів, як вітчизняного: О. В. Городецький, Ю. Д. Древаль, Г. С. Журавльова, В. М. Олуйко, Ю. М. Тодика, В. М. Шаповал, О. Н. Ярмиш, так і зарубіжного: М. Амеллер, І. Бентам, Е. Мей, Генрі М. Роберт.

Так, Ю. С. Шемшученко парламентське право визначає як сукупність правових норм, якими регулюються суспільні відносини щодо структури і порядку діяльності парламентів та підпорядкованих ним органів⁴, О. В. Городецький під парламентським правом розуміє сукупність норм, що регулюють організацію, склад, повноваження, порядок діяльності парламенту, його комітетів, комісій та депутатів⁵, П. Кислий та Ч. Вайз зазначають, що парламентське право – це сукупність нормативно-правових актів і положень, що обумовлюють порядок формування та засади організації парламенту країни, права і обов'язки його складових ланок та депутатів з метою створення ефективного законодавчого поля, що спрямоване на утвердження політико-правового статусу людини як громадянина цього суспільства, засад державного й суспільного ладу, і яке визначає засади взаємовідносин законодавчого органу з іншими державними органами, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, а також їх посадовими та службовими особами⁶, Г. С. Журавльова стверджує, що парламентське право – це підгалузю конституційного права України, сукупність конституційно-правових норм, які регулюють організацію і діяльність Верховної Ради України, а також регламентують питання взаємовідносин парламенту з іншими органами державної влади у зв'язку з реалізацією його функцій і повноважень⁷.

Разом з тим в юридичній літературі зустрічається більш широке трактування парламентського права і розглядається в аспекті його співвідношення з політичним правом, як особливої системи юридичних принципів і норм, політичних правил, традицій і домовленостей, що регулюють внутрішній устрій парламенту і пов'язані з ним організаційні відносини, а також процес парламентської діяльності та частково взаємовідносини з іншими державними органами влади й виборчим корпусом⁸.

Традиційно парламентське право розглядається в межах галузі конституційного права як його фундаментальний інститут. Цей інститут визначає основні принципи вітчизняного парламентаризму, поняття парламенту, його формування, склад і структуру, функції та повноваження, порядок роботи парламенту й основні парламентські процедури⁹.

Водночас не всі науковці поділяють підхід, згідно з яким парламентське право вважається складовим або фундаментальним інститутом конституційного права України без будь-яких проявів самостійності. Для формування такого «права» цілком достатньо виокремити наукові розділи чи глави з підручників конституційного права, в яких йдеться про врегулювання питань парламентських виборів і функціонування парламентів, зокрема принципи парламентаризму, поняття парламенту, порядок його формування, склад і структуру, функції та повноваження, порядок роботи парламенту, парламентські процедури (законодавча, установча, контрольна), а також визначення правового статусу народного депутата. Отже, цей погляд є не лише найпростішим, а й водночас і найменш перспективним, оскільки, по суті, нівелює положення про парламентське право, що базується на певній специфіці предмета та методу (якщо такої специфіки немає, то й, власне, не може бути і окремої сфери правових відносин, що врегульовується парламентським правом)¹⁰.

Слід зазначити, що інститути самостійно чи в сукупності з іншими інститутами права можуть набувати якісно нового значення і утворювати підгалузі права, які в силу традиції мають назву «право» – виборче право, парламентське право тощо. Підгалузі права не є самостійними елементами системи права в цілому, але мають певну автономію в межах системи конституційного права України¹¹.

Незважаючи на відсутність у теорії права апробованих критеріїв розмежування підгалузевих та інституційних утворень, підгалузю права визнається об'єднання декількох споріднених інститутів однієї і тієї ж галузі права, зовнішнім вираженням якої є наявність норм-принципів, притаманних цим правовим інститутам. Враховуючи, що у складі парламентського права можна виділити групи норм, які регулюють питання статусу парламентаря, законодавчого процесу, парламентського контролю тощо, утворюючи тим самим окремі інститути, які об'єднанні основними принципами функціонування представницького органу влади (поділ влади, незалежність, виборність, представництво, колегіальність). Звідси можна зробити висновок про виділення у структурі конституційного права підгалузі парламентське право, який на сьогодні є цілком правомірний¹². На таких позиціях знаходяться О. В. Совгіря, Н. Г. Шукліна та Г. С. Журавльова.

На нашу думку, передумови становлення парламентського права об'єктивно сформувалися вже сьогодні. Інститут набув властивостей підгалузі конституційного права – парламентського права, яка в перспективі може сформуватися у самостійну комплексну галузь національного права. Важливим кроком у цьому напрямі має стати узаконення такого кодифікованого акта, як Регламент Верховної Ради України¹³, оскільки на

сьогоднішній день дискусійними є питання щодо форми парламентського регламенту та змісту, а також прийняття Закону України «Про Верховну Раду України».

Для сучасного наукового дослідження проблем конституційного права слід відмітити неоднозначність теоретико-методологічних підходів вчених до сутності та змісту категорії «принципи парламентського права». Так, В. М. Олуйко у першому в незалежній Україні навчальному посібнику «Парламентське право України» (1997 р.) зазначав, що нормативний масив парламентського права складається під впливом принципів і норм конституційного права¹⁴, не даючи розгорнутого трактування ні самих принципів, ні їх системи, ні самих норм. Аналіз сучасної української та зарубіжної юридичної літератури дає нам можливість зробити висновок, що категорія «принципи парламентського права» часто ототожнюється з такими категоріями, як «особливі конституційно-правові принципи», «основні принципи діяльності парламенту», «принципи організації й діяльності парламенту» тощо.

Принципи відіграють роль орієнтирів у формуванні права. Зокрема, еволюція права походить від ідей до норм, потім через реалізацію норм – до суспільної практики. Саме починаючи з появи ідей, а ідея досить часто формується у вигляді правового принципу, принцип визначає, направляє розвиток права¹⁵.

Принципи права – це такі відправні ідеї існування права, які виражають найважливіші закономірності й підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права і становлять його головні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю та загально значимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови і зміцнення певного суспільного ладу¹⁶. Принципи права виступають своєрідною першоосновою, на якій ґрунтуються не тільки його норми, інститути, галузі (підгалузі), механізм правового регулювання, але й вся його система.

Слід зазначити, що в юридичній літературі існують різноманітні погляди щодо видів принципів права і, відповідно, стосовно побудови їх в єдину систему. Проте звертається увага на те, що найбільш поширеною є класифікація принципів права за сферою їх дії в межах системи права: у такому випадку в системі виокремлюються загальні принципи права, міжгалузеві, галузеві принципи, принципи підгалузей та інститутів права. Слушною є позиція І. П. Бахновської щодо необхідності виділення в системі принципів права основоположних принципів права¹⁷, які є фундаментальними і головними принципами у системі права, а всі інші є похідними.

У цьому контексті особливо важливим є узагальнення теоретико-методологічних підходів теорії держави і права, а також галузевих принципів, зокрема принципів конституційного права України. Можна зробити висновок, що принципам парламентського права притаманні юридичні ознаки, які розкривають їх сутність та зміст: по-перше, парламентське право України характеризується своєрідною конструкцією, а саме, вираженням загальних принципів права, які конкретизуються в принципах конституційного права України (публічності, пріоритетності, універсальності, демократизму, активної дієвості, науковості, наступності, системності, програмності) і знаходять своє логічне продовження наявністю загальних та особливих принципів парламентського права; по-друге, незважаючи на системний і структурний поділ принципів парламентського права, зокрема на загальні та спеціальні (інституційні), конституційні й законодавчі, матеріальні і процесуальні, національні та наднаціональні, вони є внутрішньо єдиними і становлять систему принципів парламентського права України; по-третє, за способом матеріалізації у праві принципи парламентського права закріплюються: через безпосереднє формулювання їх у нормах права (текстуальне закріплення) та другий спосіб закріплення – виведення принципів права із змісту нормативно-правових актів (змістовне закріплення)¹⁸; по-четверте, принципи парламентського права мають історичний характер, вони втілюють найважливіші ідеї становлення і розвитку парламентського права, які виражені в історичних традиціях світового та українського парламентаризму, першоджерелах, перших актах парламентів та працях дослідників конституційного та парламентського права проблем парламентаризму, законодавчої влади, функцій та повноважень парламентів, взаємодії парламентів з іншими органами державної влади тощо. Серед них фундаментальними для парламентського права, як світового, так і українського, вважаються праці Е. Мея, Д. Хатсела, Й. Редліха та ін.

До загальних принципів парламентського права слід віднести: принцип народовладдя, поділу влади, верховенства права, верховенства закону, суверенітету парламенту, законність (легітимність), виборність, колегіальність, гласність, інформатизації, діяльність парламенту на професійних засадах, принцип періодичного оновлення складу парламенту, принцип поєднання єдиної законодавчої влади і безпосереднього народовладдя, принцип політичного плюралізму та багатопартійності тощо.

На сьогоднішній день одним із перспективних напрямів дослідження проблем конституційного права і парламентської практики є виділення й дослідження поряд із загальними принципами парламентського права принципів інститутів парламентського права як відносно самостійних утворень, що виражають сутність і зміст інститутів цієї підгалузі права. До таких інститутів слід віднести: інститут законодавчої влади, інститут статусу народного депутата, інститут функцій та повноважень, інститут законодавчого процесу, інститут парламентського контролю, інститут парламентських процедур тощо.

Наприклад, інституту законодавчого процесу властиві наступні принципи: принцип обґрунтованості розгляду законопроектів, принцип всебічного розгляду законопроектів, альтернативності, принцип доцільності включення законопроекту до порядку денного, принцип невідкладності розгляду законопроекту, відкритості, інформаційного забезпечення, публічності, гласності тощо.

Виходячи з поділу парламентського права на матеріальне та процесуальне, поряд з матеріальними принципами парламентського права слід розрізняти принципи парламентського процесуального права.

Наступна позиція ґрунтується на визначенні парламентського права як «парламентський процес» або «парламентське процесуальне право». Оскільки парламентське право включає як матеріальні, так і процесуальні норми права, існує думка, що на перший план висувають норми, які здебільшого регулюють процедурні питання (процесуальні норми – встановлюють порядок, процедуру, «регламент», здійснення прав або виконання обов'язків, передбачених у матеріальних нормах) і дещо меншою мірою – матеріальні норми (лише називають, позначають права, обов'язки, заборони)¹⁹, тим самим обґрунтовується позиція саме на процесуальних аспектах парламентського права, на його процедурній складовій, що, на нашу думку, звужує його предмет до виключно процесуального процесу. Також слід зазначити, що вирішення проблеми забезпечення процесуальних прав парламенту є надзвичайно важливим як у теоретичному, так і практичному аспектах. Це зумовлено значущістю таких прав, оскільки поза ними неможливе також здійснення матеріальних прав органу народного представництва. У такому контексті розглядувана проблема ще не дістала належної наукової розробки, що актуалізує її дослідження²⁰. Отже, не має сумнівів, що за всієї важливості процедурних норм парламентська діяльність усе таки ґрунтується насамперед на матеріальних нормах конституцій і загальних принципів парламентського права.

Водночас слід врахувати й те, що загальновизнані ідеї та ідеали парламентаризму трансформуються в принципи парламентського права, отримують своє закріплення в джерелах парламентського права та стають частиною парламентських взаємовідносин, суб'єктам яких є: народ України, виборці, народні депутати, депутатські фракції та групи, депутатська більшість і меншість (опозиція), парламентські комітети, Уповноважений з прав людини і Рахункова палата, Центральна виборча комісія, суб'єкти законодавчої ініціативи, лобісти.

Таким чином, у системі принципів парламентського права слід виділяти принципи організації і діяльності суб'єктів парламентського права, наприклад, комітети будують свою роботу на принципах: верховенства права; законності; гласності; їх рівноправності; доцільності; функціональності; плановості; наукової обґрунтованості; колегіальності; вільного обговорення і вирішення питань та ін.

Також, у зв'язку з розвитком різноманітних міждержавних і наддержавних представницьких інститутів, зміцненням міжпарламентських зв'язків розвивається й парламентське право в межах міжнародного права²¹. Цілком справедливим слід виділяти принципи національного і наднаціонального (наприклад, європейського) парламентського права.

Виходячи із викладеного вище, вважаємо, що принципи парламентського права – вихідні ідеї та ідеали як світового, так і українського парламентаризму, які формують правосвідомість учасників парламентських правовідносин і визначають їх зміст.

¹ Словська І. Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України : моногр. / І. Є. Словська. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – С. 142.

² Левина М. І. Парламентское право Великобритании XVII – начала XIX в. / М. И. Левина. – М. : Изд-во «Зерцало». 2000. – 170 с. – С. 5.

³ Шаповал В. М. Концепція парламентського права в Україні / В. М. Шаповал, Г. С. Журавльова // Концепція розвитку законодавства України : матеріали наук.-прак. конференції. – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1996. – 508 с. – С. 185.

⁴ Шемшученко Ю. С. Проблеми українського парламентаризму у світлі конституційної реформи в Україні / Ю. С. Шемшученко // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 104.

⁵ Городецький О. В. Парламентське право України: процес становлення / О. В. Городецький // Науковий вісник Чернівецького університету. – 1996. – Вип. 4–5. Правознавство. – С. 138.

⁶ Кислий П. Становлення парламентаризму в Україні : моногр. / П. Кислий, Ч. Вайз. – К., 2000. — С. 4.

⁷ Журавльова Г. С. Конституційні засади становлення і розвитку парламентаризму в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Г. С. Журавльова. – Х., 1999. – 20 с. – С. 7.

⁸ Древаль Ю. Д. Парламентське право: регулює чи декларує? / Ю. Д. Древаль : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe

⁹ Федоренко В. Л. Система конституційного права України: теоретико-методологічні аспекти : моногр. / В. Л. Федоренко. – Ліра-К, 2009, 580 с. – С. 485.

¹⁰ Древаль Ю. Д. До питання про структуру та сутність парламентського права / Ю. Д. Древаль. Древаль : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe

¹¹ Федоренко В. Л. Інститути конституційного права України: поняття, ознаки та критерії розмежування / В. Л. Федоренко // Право України. – 2000. – № 5. – С. 21.

¹² Парламентское право России моногр. / А. И. Абрамова, В. А. Витушкин, Н. А. Власенко и др. ; под ред. Т. Я. Хабриевой. – М., 2013. – 400 с. – С. 28.

¹³ Цоклан В. І. Система джерел конституційного права України : моногр. / В. І. Цоклан, В. Л. Федоренко; за ред. В. Л. Федоренка. – К. : Ліра-К, 2009. – С. 270–271.

¹⁴ Олуйко В. М. Парламентське право України: Проблеми теорії та практики / В. М. Олуйко ; Хмельницький ін-т регіонального управління та права. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 215 с. – С. 11.

¹⁵ Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної держави і права / О. В. Зайчук // Альманах права. Основні принципи права як його ціннісні виміри. Науково-практичний журнал. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. – Вип. 3. – 492 с. – С. 22.

¹⁶ Колодій А. М. Принципи права України : моногр. / А. М. Колодій – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с. – С. 27.

¹⁷ Бахновська І. Л. Основоположні принципи права як інтегруючий елемент правової системи України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / І. П. Бахновська. – Х., 2011. – 19 с. – С. 9.

¹⁸ Колодій А. М. Принципи права України : моногр. / А. М. Колодій. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с. – С. 24.

¹⁹ Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні / О. В. Богачова, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко ; за ред. акад. АПН України В. О. Зайчука. – К. : Реферат, 2006. – С. 39–40.

²⁰ Кривенко Л. Т. Розподіл влад і процесуальні права парламенту / Л. Т. Кривенко // Віче. – 1998. – № 3. – С. 16.

²¹ Парламентське право України : навч. посіб. / за ред. д-ра юрид. наук, проф. О. Н. Ярмиша. – Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2007. – С. 3.

Резюме

Омельченко Н. Л. Поняття, принципи та місце парламентського права України у системі права.

Статтю присвячено аналізу ключових теоретичних проблем парламентського права та пошуку нових підходів до його формування та розвитку в Україні, зокрема питанням сутності парламентського права та його місця у системі національного права. Ключовим питанням дослідження є питання принципів парламентського права. Надано класифікацію парламентських принципів, її критерії та види, та охарактеризована їх особливості.

Ключові слова: парламентське право, принцип, принципи парламентського права, ознаки принципів парламентського права, місце парламентського права.

Резюме

Омельченко Н. Л. Понятие, принципы и место парламентского права Украины в системе права.

Статья посвящена анализу ключевых теоретических проблем парламентского права и поиска новых подходов к его формированию и развитию в Украине, в частности вопросам сущности парламентского права и его места в системе национального права. Ключевым вопросом исследования является вопрос принципов парламентского права. Приведена классификация парламентских принципов, ее критерии и виды, а также охарактеризованы их особенности.

Ключевые слова: парламентское право, принцип, принципы парламентского права, признаки принципов парламентского права, место парламентского права.

Summary

Omelchenko N. The concept, principles and the place of parliamentary law in the legal system of Ukraine.

The article is devoted to the analysis of the key theoretical problems of parliamentary law and new approaches to its formation and development in Ukraine, in particular questions of the essence of parliamentary law and its place in the legal system of Ukraine. The key question of the research is the question of the principles of parliamentary law. The classification of parliamentary principles, its criteria and types and to characterize their features.

Keywords: parliamentary law, the principle of parliamentary law principles, signs principles of parliamentary law, parliamentary right place.

УДК 342.71

М. І. СУРЖИНСЬКИЙ

Максим Ігорович Суржинський, кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИПИНЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА В ПОСТРАДЯНСЬКИХ ДЕРЖАВАХ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Сьогодні в період зближення правових систем держав, активізації міграційних процесів в умовах глобалізації, як ніколи, назріла проблема систематичного й комплексного дослідження законодавства про громадянство різних держав, зокрема в аспекті припинення громадянства. У процесі дослідження цієї проблеми науковий інтерес викликає і досвід пострадянських держав.

Незважаючи на те, що українські та зарубіжні вчені (Л. М. Альбертіні, М. В. Варлен-Бевз, О. В. Журавка, О. О. Кутафін, В. Я. Кікоць, О. С. Лотюк, Е. А. Нечай, Є. С. Смірнова, Ю. М. Тодика, В. М. Шаповал, К. Л. Шкумбатюк та ін.) вже зробили певні кроки у сфері дослідження питань припинення громадянства пострадянських держав, однак в Україні дана проблема ще не була предметом комплексного наукового аналізу. Окрема увага питанням припинення громадянства пострадянських держав приділена в роботі І. А. Толкачової. Пропонована автором стаття органічно доповнює її, а наявність останньої не позбавляє актуальності обраного предмета дослідження.

Сучасне розуміння громадянства як конституційно-правових відносин між державою та громадянином як рівноправними суб'єктами цих зв'язків означає, що громадянство може припинятися за підставами, визначеними конституцією та законами. Втім, на сьогодні в законодавстві про громадянство пострадянських